

УДК 378.1

Стражнікова І.В.

доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та освітнього

менеджменту імені Богдана Ступарика

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет

імені Василя Стефаника»,

м. Івано-Франківськ, Україна

**ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ
СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН
(30-ті роки ХХ століття)**

Анотація. У статті показано передумови, перспективи та умови для вступу й навчання українських студентів у закладах вищої освіти Німеччини, Чехії, Австрії та інших європейських країн у 1930-ті роки. Адже саме цей період позначений пошуками нового змісту освіти, нових методів, форм і засобів навчання, у зв'язку з тим, що деякі українські землі, зокрема західні, були у підпорядкуванні інших країн. Проаналізовано організацію системи навчання у вищих школах, факультети, які могли б зацікавити майбутніх українських студентів.

Ключові слова: українське студентство, вища освіта, реформа, університет, факультет, виховання, теорія і практика навчання.

Постановка проблеми. Розбудова системи освіти, її докорінне реформування є основою державності та демократизації суспільства, передумовою відтворення інтелектуального, духовного потенціалу народу, виходу вітчизняної науки та техніки на світовий рівень. Зазначене спонукає до поглибленого вивчення й осмислення здобутків у галузі теорії та практики навчання українських студентів 30-тих років ХХ століття у ЗВО європейських країн. Адже саме цей період позначений пошуками нового змісту освіти, нових методів, форм і засобів навчання. З іншого боку, відсутність власної держави викликала нагальну потребу у побудові освіти і виховання підростаючого покоління. Тому на студіях закордоном в досліджуваний період перебувало

багато студентів зі всіх закутин земель Великої України, Галичини та Закарпаття.

Мета статті – показати умови для навчання українських студентів у закладах вищої освіти європейських країн у 1930-х роках.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що попит на професії залежить від господарсько-суспільної структури країни й нації, від її політичного положення, а народ розбудовує своє господарство, творить нові ділянки продукції та обміну, при цьому рівночасно розбудовується мережа культурних, харитативних та інших суспільних установ.

Тому від кожної людини очікують міцних знань у сфері своєї діяльності і високої кваліфікації. З огляду на те, що освіта за кордоном має сформовані традиції, багато студентів, піклуючись про своє подальше працевлаштування, вибирають саме його. Крім цього, таке навчання дасть можливість не лише цікаво провести час в університеті, але й спробувати себе в дослідницьких проектах, отримати грант, побувати на стажуванні на відомих міжнародних підприємствах тощо. Освіта в сучасних університетах платна, однак в деяких майже безкоштовна (Німеччина, Чехія, Норвегія, Франція, Австрія, Італія), найчастіше це навчання на місцевій мові, а витрати на проживання студент покриває самостійно.

Майже такі ж умови були для іноземних студентів і в 1930-ті роки. Так, в Університеті ім. Карла Франца (Грацу) оплата на медичному відділенні (який вважався рівним у підготовці фахівців віденському) в першому семестрі разом із вступним внеском складала біля 200 шилінгів. В університеті діяли такі відділення: «1) медичний, 2) правничий, 3) філософічний, при якому є фармація (оплата близько 200 австр.шил.), 4) технічний – мав такі спеціальності: архітектура, інженерія сухопутна і водна, машиновий, хімічний» [3].

Особливою популярністю у 30-ті роки ХХ ст. користувалася віденська клініка, доказом чого був зростаючий з року в рік наплив чужинців на медичні студії до Відня, хоча оплата за семестр сягала до 30 амер.дол. Крім медичного

діяли – теологічний, філософський, право, державні науки, технічний, експортівка, агрономія, ветеринарний, музичний [8].

В досліджуваний період німецькі школи, що могли зацікавити українських студентів, можна поділити на 3 групи: I – це школи загальні, в яких на різних факультетах викладали різні, часом навіть неспоріднені науки; II – високі фахові школи, ділянка навчання яких обмежувалась до кількох споріднених із собою спеціальностей; III – це середні фахові школи, що ставили менші вимоги до кандидата попередніх студій та давали потужний практичний вишкіл. Серед них:

I – університети (23) – найкращі у Берліні, Бонн, Бресляві, Франкфурті, Гайдельбергу, Мінхені і Тібенгені; факультети: теологія, право й національна економіка, медицина й дентистика, філософія й історія, психологія, математичні й природничі науки, сільське господарство, ветеринарія. Політехнічних ЗВО діяло 10 (Ахен, Берлін, Брауншвайг, Дармшадт, ГанOVER, Мінхен, Штутгарт), при них діяли такі факультети: загальні науки, будівництво, будова машин, гірництво, гутництво (виготовлення виробів зі скла).

II Гірські академії у Кляветалі та Фрайбергу, висока школа сільського господарства в Гогенгаймі, лісничі школи в Егерсвальде, Мінден й Торонд, медична академія в Дісельдорфі, ветеринарна академія в Гоновері, високі торговельні школи: Кенігсберг, Липськ, Нірнберг, мистецькі й музичні школи: Берлін, Бресляв, Дрезден, Кельн, Липськ. Крім того в Берліні ще й існувала висока школа для політики.

III Середні фахові школи – вишколювали у всіх фахах і давали дуже добру практичну підготовку. Шкільний рік у німецьких високих школах складався з 2 семестрів. За весь період навчання було 2 обов'язкові іспити: один в половині студій, другий – головний при закінченні. Вступний внесок і початкові одноразові оплати складали 45 марок, за семестр біля 180 марок [9].

У зв'язку з тим, що український студент ситуативно був найслабше матеріально забезпечений з-поміж усіх інших студентів, різноманітні товариства організовували акції, засновували допоміжні фонди, в пресі

оголошували про збір коштів у допомогу українському студентству. Так, Товариство Прихильників Освіти у Львові організувало й вело допомогову акцію для українського студентства. Коли, наприклад, «польські часописи подають, що на прожиття і то у польських академічних домах потрібно пересічно 170 зол на місяць, то український студент в Українськiм Академічнiм Домі жиє пересічно з 70 зол. І тому Товариство вважає сьогодні своїм обов'язком звернутися до громадянства зі закликом допомогти українському студентству, не забувати про допомоговий фонд» [4]. А ось Управа Української Студентської Громади у Варшаві в I семестрі 1929/30 р., але знаходячись в тяжкому матеріальному положенні, вирішила звернутися до громадянства з закликом допомогти українським студентам. Більшість членів Громади походили з Волині, отже акція розвинулась головно на теренах Волині. «З багатьох місцевостей Волині наспіли жертви... Та найбільш охоче відгукнулася наша молодь, як напр. учні рівненської української гімназії... Факт цей рівнож підкреслює ту єдність духа, яка тепер охоплює щораз-то ширші круги нашої молоді і яка впоює в нас надію на краще майбутнє, бо в єдності сила!» [7]. А в українському університеті м. Праги у 1933 р. сенат, за ініціативи професора, академіка д-ра С. Дністрянського, зайнявся справою створення допомогового фонду при університеті. Особливий наголос робився на українську спільноту, яка має розуміти, що: «університет – це справа національної чести; проволікання допомоги часом буває подібне смерті; занедбати університет і тим його знищити – дуже легко, а наново створити – вельми тяжко!» [1].

Однак і в цих умовах українські студенти приймали участь у науковій і виховній роботі. Зокрема, 23-31 липня 1930 року представники Центрального Союзу Українського Студентства (В. Орлецький та О. Бойків) прийняли участь у роботі міжнародної студентської конференції в Оксфорді, яка працювала по 4 секціях: поміч і самопоміч, інтелектуальна співпраця; соціальна відповідальність студентства; планування конференції в Сполучених Державах Північної Америки; публікації. Українські делегати доповідали про положення

української еміграції, в тому числі студентства, домагалися матеріальної допомоги [6].

Також українське студентство європейських університетів у 1930-ті роки намагалось різними засобами розповідати про життя й традиції нашого народу. Так, спільними зусиллями Української Національної Ради й українського студентства в Лювені 11 лютого zorganizували вечір української пісні і танцю у Брюсселі. Рівнобіжно з концертами Національний Союз Українських Студентів у Бельгії намагався використовувати і відчити про Україну. В самому Лювені існував т.зв. Міжнародний Сальон, що гуртував представників різних національностей, здебільшого студентів політичних наук - у ньому приймали участь і представники українського студентства [5]. А у Празі перебувало на студіях багато студентів зі всіх регіонів Великої України, Галичини та Закарпаття, тому вони заснували «Український Академічний Музичний Гурт», який спільно з «Українським Академічним Хором» поставив собі за ціль пропагувати українську пісню не тільки між українським громадянством. «Музичний Гурток» виступив кілька раз на забавах українського громадянства і на різних українських академіях, 2 рази по радіо. А 13 липня 1938 р. католицька радіостанція надавала авдицію під назвою «Кличемо до Праги», яку виконував «Музичний Гурток» при співучасті «Студентського Драматичного Гуртка» [2].

Висновки. Таким чином, при відповідній організації суспільної праці кожна особа може мати найвідповідніше для себе заняття, яке буде із задоволенням та успіхом виконувати. В сучасних умовах розвитку техніки і раціоналізації виробництва від кожного працівника будь-якої сфери життя вимагають якнайбільшої справності, а результат праці – найбільш досконалий. Тому, при бажанні самого студента умови навчання в першій третині ХХ ст. і у сучасних європейських ЗВО не заважатимуть успішному отриманню бажаної спеціальності.

Література

1. Андрієвський А.М. Стан українського університету у Празі. *Діло*. 1933. 23 лютого. С. 2.

2. Беркут. З діяльності українських студентів у Празі. *Діло*. 1938. Ч. 144. С. 6.
3. Високі школи у Грацу. *Діло*. 1933. Ч. 86. С. 3.
4. Громадянство студентству. *Діло*. 1930. Ч. 58. С. 5.
5. Л.В. З життя Національного Союзу Українських Студентів в Бельгії. *Діло*. 1933. Ч. 71. С. 3.
6. Лужанський В. Міжнародна студентська конференція в Оксфорді. *Діло*. 1930. Ч. 174. С. 4-5.
7. На допомогу українським студентам у Варшаві. *Діло*. 1930. Ч. 24. С. 5.
8. Студентські справи. Медичні студії у Відні. *Діло*. 1933. Ч. 30. С. 5.
9. Студії в Німеччині. *Діло*. 1938. Ч. 142. С. 5.

References

1. Andrievsky AM State of the Ukrainian University in Prague. *Work*. 1933. February 23. P. 2.
2. Golden eagle On the activities of Ukrainian students in Prague. *Work*. 1938. № 144. S. 6.
3. High schools in Graz. *Work*. 1933. № 86. P. 3.
4. Citizenship to students. *Work*. 1930. № 58. P. 5.
5. L.V. From the life of the National Union of Ukrainian Students in Belgium. *Work*. 1933. № 71. P. 3.
6. Luzhansky V. International Student Conference in Oxford. *Work*. 1930. № 174. S. 4-5.
7. To help Ukrainian students in Warsaw. *Work*. 1930. № 24. P. 5.
8. Student Affairs. Medical studios in Vienna. *Work*. 1933. № 30. P. 5.
9. Studios in Germany. *Work*. 1938. № 142. P. 5.

**ORGANIZATION OF THE SYSTEM OF TEACHING FOR
UKRAINIAN STUDENTS IN UKRAINE'S HIGHER EDUCATION BODIES
(30-s of the XXth century)**

Strazhnikova I.

*doctor of pedagogical sciences, professor of pedagogy department
named after Bohdan Stuparyk*

«Vasyl Stefanyk Precarpathian national University»

Ivano-Frankivsk, Ukraine

Abstract. *The article presents the prerequisites, perspectives and conditions for the entry and education of Ukrainian students in higher education institutions in Germany, the Czech Republic, Austria and other European countries in the 1930s. After all, this period was marked by the search for new content of education, new methods, forms and teaching aids, due to the fact that some Ukrainian lands, including the western ones, were subordinated to other countries. The organization of the system of education in higher schools, faculties that might interest future Ukrainian students is analyzed.*

Keywords: *Ukrainian students, higher education, reform, university, faculty, education, theory and practice of teaching.*